

הרב יוסף ליב ארנסט זצ"ל*
 ר"מ, ישיבת רבינו יצחק אלחנן

שיעורי הפרשה ונתינה בתרומה

[בירור וביאור פי' הסוגיא בירושלמי ריש פאה]

והנה המאירי בחגיגה ז, א כתב: יש דברים שאין להם מן התורה שיעור למטה וחכמים נתנו שיעור בקצתן ובכולן יש בהוספתן מצוה עד שאין להם ג"כ שיעור למעלה ואלו הן: הפאה שאין לה שיעור מן התורה אלא שחכמים נתנו בה שיעור אחד מששים והביכורים שאין לה שיעור כלל¹ והראיון כו', ולא נחשב באלו כיבוד אב ואם מפני שיש בה גבול שאם אמר לו עבור על דברי תורה אינו רשאי וכן תרומה אעפ"י שחטה אחת פוטרת את הכרי יראה לי הואיל ומ"מ בדברי נביאים ניתן בה שיעור אחד מששים וחכמים הוסיפו על מדה בינונית אחד מחמשים כמו שיתבאר במקומו לא מנאה כאן. דברי המאירי הם כדברי רש"י בחולין, דמשום שבדברי נביאים ניתן בה שיעור ורמיזא שיעורא דידה לא מני לה בדברים שאין להם שיעור, ומה שהקשינו על רש"י, למה לו להקשות ולתרץ קושיא שכבר הקשה הירושלמי ותירצה, קשה גם על המאירי, אך דבריו אין ליישב בדבר שיישבנו את דברי רש"י ולהעמיסם בתירוצו של ר' אמי מפני המחלוקת, שמדבריו יראה לי נראה שדברי עצמו הם, וגם משום שלהלן באותו הדיבור מביא את דברי הירושלמי ומפרש כפי' הג' שבתוס', וז"ל: ובתלמוד המערב כו' ולמה לא תאני תרומה מפני המחלוקת ופרשו המפרשים בענין זה שיש חולקין לומ' שאין מוסיפין עליהם וכמו ששנינו בתרומות המרבה בתרומה כו' ומ"מ הואיל ויש בהוספתה מחלוקת לא שנאה, וא"כ אין להעמיס דבריו בדברי הירושלמי. גם יקשה על המאירי שמדברי הירושלמי שלא אמר כדבריו מוכח שאין לומר כן, כהוכחת הגר"א, וכמו שהקשינו על דברי רש"י.

ונראה דכשנדקדק בדברי המאירי נראה שהקושיא שהקשה ותירצה בעצמו בלשון יראה לי וקושיית הירושלמי ותירוצו שהביא מיד אחרי זה לא לדבר אחד נתכוונו וקושיית שונות הן. דבסוגית הירושלמי, שם, ב, איתא: הפיאה יש לה שיעור מלמטן ואין לה שיעור מלמעלן כו' אית תנא תני הפיאה והביכורים והראיון אין להם שיעור לא למעלן ולא למטן. ומדברי המאירי נראה שמפרש שהקושיא שהקשה הירושלמי למה לא תנינן תרומה היא ממה דתרומה אין לה שיעור למעלה, והקושיא שהקשה מעצמו היא ממה דתרומה אין לה שיעור למטה. דבראשית דבריו שם דן המאירי ומפרש איך שאלו דברים אין להם שיעור למטה, וע"ז מקשה מכיבוד אב ואם ומתרומה שג"כ אין להם שיעור למטה למה לא מנאן כאן, ותי' על כיבוד אב

* עם כל עולם התורה שרויים אנו באבל כבוד על הסתלקותו של מורנו רבי יוסף ליב ארנסט זצ"ל, ר"מ, ישיבת רבנו יצחק אלחנן. המקום ינחם את משפחתו הכבודה. המאמר הנוכחי הוא המשך מאמר כת"ר זצ"ל שהופיע בחוברת בית יצחק, טו, שנת תשמ"א-תשמ"ב.

(1) מדברי המאירי נראה שסובר שביכורים אין להם שיעור כלל אף מדרבנן, ועי' בכורים, פ"ב מ"ג, וברע"ב ותוסיו"ט שם, ובשנות אליהו שם ובפאה, פ"א מ"א, ובמאמרנו בבית יצחק המובא בהערה 2. אמנם בחולין קלז, ב כתב המאירי: וכן הביכורים אין להם שיעור מן התורה אבל מדבריהם צריך להפריש אחד מששים, שם הוא סותר את דבריו שבכאן.

ואם מפני שיש בה גבול שאם אמר לו עבור על דברי תורה אינו רשאי, ועל תרומה אעפ"י שחטה אחת פוטרת את הכרי מ"מ בדברי נביאים ניתן בה שיעור אחד מששים, וא"כ יש להם שיעור למטה ולפיכך לא מנאם כאן. ואחרי זה דן המאירי במה שאלו הדברים אין להם ג"כ שיעור למעלה, וכמו שכתב לעיל, ובכלן יש בהוספתן מצוה עד שאין להם ג"כ שיעור למעלה", וכתב: ובתלמוד המערב נשנו דברים אחרים שאין להם בהוספתן מצוה והם עפר סוטה ורוק יבמה ואפר פרה ודם צפור של מצורע, אמר ר' יוסי לא תנינן אלא דברים שאם מוסיף עליהם יש בעשייתן מצוה, ולמה לא תני תרומה. הרי שמפרש שהקושיא בירושלמי, למה לא תני תרומה, היא דליתנה משום דיש בהוספתה מצוה ואין לה שיעור למעלה. ושיעור דבריו הוא שהתירוץ של ר' יוסי, על מה שלא שנה עפר סוטה וכו' לא תנינן אלא דברים שאם מוסיף עליהם יש בעשייתן מצוה, אינו מספיק על תרומה, שהרי גם בתרומה אם מוסיף עליה יש בעשייתה מצוה, ואין לה שיעור למעלה ככלן. והבין כן המאירי מתירוץ הירושלמי שהוא שתרומה יש לה שיעור למעלה, וכמו שכתב: מפני המחלוקת ופרשו המפרשים בענין זה שיש חולקין לומר שאין מוסיפין עליהם וכמו ששנינו בתרומות המרבה בתרומה כו' ומ"מ הואיל ויש בהוספתה מחלוקת לא שנאה, וכן תירוצו של ר' יוסי הוא שתרומה יש לה שיעור למעלה, משום שאין אדם עושה כל שדהו תרומה שצריך הוא שיהיו שיריה ניכרים, מזה למד המאירי שהקושיא מתרומה הוא משום שאין לה שיעור למעלה. נמצא דהירושלמי לא מקשה לפי הבנת המאירי אלא ממה שאין לתרומה שיעור למעלה, אבל ממה שאין לתרומה שיעור למטה וחתה אחת פוטרת את הכרי לא הקשה הירושלמי כלום, ועל זה נתן המאירי טעם ותירוץ מדעת עצמו, וכלשונו ויראה לי.

ומעתה אין מדברי הירושלמי שום הוכחה נגד דבריו, וסרה הוכחת הגר"א, ואדרבה מזה שהירושלמי מקשה רק ממה שאין לתרומה שיעור למעלה ולא ממה שאין לה שיעור למטה מוכח דהירושלמי סובר שממה שאין לה שיעור למטה אין להקשות, והוא מהטעם שבדברי הנביאים ניתן בה שיעור אחד מששים ורמיזא שיעור דידה ולפיכך לא הקשה אלא ממה שאין לה שיעור למעלה.

וגם בזה תתישב הקושיא שהקשה המל"מ על התוס' רי"ד מקושית הירושלמי דלפי סברתו הא גבי תרומה איכא שיעורא מן התורה שיפריש כדי נתינה, שהבאנו לעיל באות ב', אך אם נפרש כהמאירי, שקושית הירושלמי היא ממה שתרומה אין לה שיעור למעלה, הא לפי סברת התוס' רי"ד גבי תרומה יש רק שיעור למטה, שיפריש כדי נתינה, אבל למעלה עדיין אין לתרומה שיעור, ושפיר הקשה בירושלמי למה לא תנינן תרומה עמהן, ומתרץ שגם למעלה יש לה שיעור.

והר"ש במתני' כתב: ירושלמי (שם) ר' ברכיה בעי ולמה לא תנינן עפר סוטה כו' אפר פרה כו' רוק יבמה כו' דם צפור של מצורע כו' פירוש הני ארבעה אמרי' בסוטה (דף טז, ב) דצריכי שיראו ואין להם שיעור דאפי' לא יראו אלא משהו דאם היה להם שיעור למטה² לא

(2) מלשון הר"ש נראה כאילו היה מסתפק אם הני ארבעה יש להם שיעור למטה, והוכיח דאין להם שיעור למטה משום דאל"כ לא הוה שייך למתנינהו דלישנא דאין להם שיעור משמע דאין להם שיעור כלל וכמו שהוכיח מהסוגיא דחולין. ומה שהר"ש היה חוכך בזה הוא משום דיש לומר דמשום זה דצריך כדי שיראו חשיב שיש להם שיעור, ומשהו אינו מספיק משום שאינו נראה על פני המים ולעיני הזקנים, וכמו דבעי שם בסוטה לענין דם צפור אליבא דר' ישמעאל צפור קטנה ונדחית מפני המים מהו, ועי"ש בתוס' ד"ה מביא וד"ה קטנה, ובמנחות פח א,

הוה שייך למתנינהו אע"פ שאין להם שיעור למעלה דלישנא דאין להם שיעור משמע דאין להם שיעור כלל, כדמוכח בחולין (דף קלז, ב) דפריך פאה בששים הא תנן אלו דברים שאין להם שיעור הפאה ומשני דאורייתא אין לה שיעור מדרבנן בששים, והא דאמרי' בחגיגה (דף ז, א) כסבורים אנו לומר דראיון אין לו שיעור למעלה אבל למטה יש לו שיעור עד שבא הושעיה ברבי ואמר אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה אבל חכמים אומרים הראייה מעה כסף וחגיגה שתי כסף לפי דברי חכמים ולכסבורין לא איירי מתני' בשיעור דמי קרבן דשיעורו דאורייתא למאן דאית ליה כדקאמר ר' יוחנן מאה כסף ושתי כסף מה"ת אבל בראיית פנים בעזרה איירי דכל אימת דבעי עייל לריש לקיש בקרבן ולר' יוחנן בלא קרבן.

הנה נתבאר מדברי הר"ש דקושית הירושלמי למה לא תנינן עפר סוטה כו' הוא משום דהני אין להם שיעור גם למטה דאם היה להם שיעור למטה לא הוה שייך למיתנינהו אע"פ שאין להם שיעור למעלה דלישנא דאין להם שיעור משמע דאין להם שיעור כלל, והוא היפוך ממה שנתבאר בדברינו בשיטת המאירי דקושית הירושלמי מעפר סוטה כו' ומתרומה הוא רק ממה שאין להם שיעור למעלה ואף שיש להם שיעור למטה לדעתו³ בכ"ז מקשה דליתנינהו.

אמנם התוס' בחגיגה ז, א כתבו: כסבורין אנו לומר דיש לו שיעור למטה, וסבירא ליה כאידך תנא בירושלמי דחשיב פאה דיש לה שיעור למטה. ושם, בד"ה רבי יוחנן אמר ראיית פנים בעזרה, כתבו: אבל ראיית פנים בקרבן יש לו שיעור דסבירא ליה לר' יוחנן מעה כסף ושתי כסף דאורייתא והכי איתא בירושלמי דמסכת פאה מתני' בראיית פנים אבל בראיית קרבן יש לו שיעור דא"ר יוחנן מעה כסף ושתי כסף דאורייתא, ועוד אמר במכילתין רבי יוחנן כדעתיה דאמר כל השיעורים הלכה למשה מסיני ואמר מעה כסף ושתי כסף דאורייתא, וריש לקיש דמוקי לה בראיית פנים בקרבן סבירא ליה כו' אושעיא דאמר מעה כסף שתי כסף דרבנן וכן אמר התם לא יראו פני ריקם אפילו כל שהוא אבל חכמים נתנו להם שיעור מעה כסף שתי כסף, ומיהו הש"ס שלנו לא נחית להכי כו' ומיהו לפי לשון הירושלמי לא ידענא היכי מוקי לה מתני' בראיית פנים בעזרה ולא בקרבן משום שיש לה שיעור כו' יוחנן והא חשיב פאה שיש לה שיעור למטה, ושמא דאיבעי ליישבו למתני כדברי הכל אף כתנא דאמר פאה אין לה שיעור לא למעלה ולא למטה ומתוקמא בראיית פנים לחוד לר' יוחנן כן נראה לי הפירוש דהך שמעתתא.

לפי מה שנתבאר מדברי התוס' מחלוקת זו שנחלקו בה הר"ש והמאירי תלויה במחלוקת התנאים גבי פאה אם יש לה שיעור למטה, דדברי הר"ש אפשר לומר רק להתנא דפאה אין לה שיעור גם למטה, והסוגיא בחולין שהוכיח ממנה הר"ש צריך לומר נמי דאיתא כזה התנא, אבל להתנא דפאה יש לה שיעור למטה גם דבר שאין לו שיעור רק למעלה אף שיש לו שיעור למטה מצי למתני, וכמו דתני פאה דיש לה שיעור למטה, וא"כ יש לומר שהמאירי שמפרש שקושית הירושלמי מעפר סוטה כו' ומתרומה הוא רק ממה שאין להם שיעור למעלה אף

ד"ה רביעית. אכן המאירי סובר דמה דבעינן כדי שיראו הוי שיעור, וא"כ יש להם שיעור למטה, ובע"כ שקושית הירושלמי דליתנינהו היא רק משום דאין להם שיעור למעלה, וכמו שביארנו להלן דבא לתרץ אף למ"ד דפאה יש לה שיעור למטה ושייך למתני אף דבר שאין לו שיעור רק בהצד שלמעלה, וכמו דתני פאה דיש לה שיעור למטה ורק למעלה אין לה שיעור, וכן הקושיא מתרומה דליתנינהו היא ג"כ משום שאין לה שיעור למעלה, וכמו שמוכח מהתירוק על קושיא זו שמתרץ דתרומה יש לה שיעור למעלה.

(3) ועיין בהערה הקודמת על דברי הר"ש מ"ש שם בדברי המאירי.

שיש להם שיעור למטה הוא משום דאיבעי ליישבו למתני' אף כתנא דאמר דפאה יש לה שיעור למטה – והוא התנא תוספתא בריש תוספתא דפאה – וכמו שכתבו התוס' לגבי ראיון דהכסבורין אנו לומר דיש לו שיעור למטה סבירא ליה כהאי תנא, ועל לשון הירושלמי דמוקי לה מתני' בראית פנים בעזרה ולא בקרבן משום דאיבעי למתני כדברי הכל אף כתנא דאמר פאה אין לה שיעור לא למעלה ולא למטה, אבל לאידך תנא אף אם ראיון יש לו שיעור למטה מצינן לאוקמי גם בראית קרבן כמו דחשיב פאה שיש לה שיעור למטה. וכמו כן צריכים לטעמו של המאירי על השיעור למטה שישנו בתרומה אף שכבר תירץ הירושלמי שיש לתרומה שיעור למעלה, כיון שלזה התנא הרבה אף דבר שאין לו שיעור רק בצד אחד אפשר למתני בהדי דברים שאין להם שיעור, אם לא היה בתרומה שיעור למטה אף שלמעלה יש לה שיעור עדיין היה אפשר למיתני לה בהדי הני דברים שאין להם שיעור וכמו דתני פאה רק משום הצד שאין לה שיעור למעלה, ומשום כן הוצרך המאירי לתרץ שיש לתרומה שיעור אף למטה, ואין בה אפילו צד אחד שאין לה שיעור, ולפיכך לא מצי למתני תרומה בהדייהו אף לזה התנא.

והתוס' בחולין קלז, ב כתבו: בירושלמי פריך אמאי לא חשיב נמי תרומה בהדייהו דחטה אחת פוטר את הכרי כדשמואל. הרי שפירשו שקושית הירושלמי היא ממה שאין לתרומה שיעור למטה, והביאו שם תירוץ הירושלמי ומשני: דתרומה יש לה שיעור למעלה שאין יכול לעשות כל גרנו תרומה. וכן תירוצו של ר' אמי מפני המחלוקת לפי פירושם הא' והג' בחגיגה הוא שמתרץ דתרומה יש לה שיעור למעלה, ולפי מה שפירשו שהקושיא מתרומה היא ממה שאין לה שיעור למטה, והתירוץ הוא שיש לה שיעור למעלה, צריך לומר שמפרשים את קושית הירושלמי להתנא שסובר דפאה אין לה שיעור לא למעלה ולא למטה, א"כ לא חשיב במתני' אלא דברים שאין להם שיעור לא למעלה ולא למטה, וסבר הירושלמי שגם תרומה כמו שאין לה שיעור למטה כן גם אין לה שיעור למעלה ולפיכך הקשה אמאי לא חשיב נמי תרומה בהדייהו, ושפיר תירץ דאף שתרומה אין לה שיעור למטה דחטה אחת פוטר את הכרי יש לה שיעור למעלה, וכיון שיש לה שיעור למעלה לא קחשיב לה בהדייהו משום דלזה התנא דבר שאין לו שיעור רק בצד אחד לא מצי למיתנייה בהדי הני שאין להם שיעור בשני הצדדים, אבל לדברי המאירי בהכרח לומר דבעי לאוקמי למתני' גם כאידך תנא שסובר דפאה יש לה שיעור למטה, וכמ"ש.

והמהר"ש סיריליאו כתב: אלו דברים שאין להם שיעור בגמ' פליגי שונין ברייתות איכא מ"ד גבי פאה שאין לה שיעור לא למעלה ולא למטה ואיכא מ"ד אין לה שיעור למעלה דוקא אבל למטה יש לה שיעור, ונראה בעיני דמתני' דקתני דאין להם שיעור כו"ע מודו דאין להן שיעור לא למעלה ולא למטה קאמר דהא ראיון דמתני' מוקי לה ר' יוחנן דוקא בראית פנים אבל לא (מקרי) [מוקי] בראית קרבן כו' דתנן בפ"ק דחגיגה ב"ה או' הראיה מעה כסף כו' דיש לה שיעור למטה והילכתא גמירא לה ב"ה הכי, ומשום הכי לא מצי ר' יוחנן לאיקומה אלא בראית פנים, זו היא סוגית הגמ', משמע דקים ליה לר' יוחנן דאין להן שיעור דתנן במתני' לא למעלה ולא למטה הוא דתנן דבתרווייהו הוי מצי לאוקומה ולימא דאין להן שיעור דמתני' למעלה הוא דתנן⁴, ועוד דגמילות חסדים נמי מוקי לה הכי דהיינו בגופו אבל בממונו

(4) זוהי כהוכחת הר"ש אבל כבר הבאנו דברי התוס' בחגיגה דבא לתרץ המשנה גם למ"ד דפאה אין לה

יש לה שיעור למעלה כדתנן בערכין מכל אשר לו ולא כל אשר לו⁵, מכל הני משמע דס"ל לבעלי הגמ' דמתני' דקתני דאין להן שיעור לא למעלה ולא למטה הוא דתנן, וכי פליגי דתנויי בגמ' גבי פאה לאו בפ' דמתני' פליגי דכולהו מודו בה דאין להן שיעור דקתני לא למעלה ולא למטה הוא אלא דמתני' מדאורייתא קתני והנה תנוי בתקנתא דרבנן הוא דפליגי, וכן פ' רבינו שמשון ז"ל דלישנא דאין להן שיעור משמע דאין להן שיעור כלל.

מה שכתב המהרש"ס דתנאי דפליגי בגמ' גבי פאה לאו בפ' דמתני' פליגי כו' אלא דמתני' מדאורייתא קתני והני תנאי בתקנתא דרבנן הוא דפליגי, אי אפשר לומר כן להר"ש שנסתייע מלשונו דלישנא דאין להן שיעור משמע דאין להן שיעור כלל, שהרי הר"ש סובר דהני תנאי בדאורייתא הוא דפליגי, וכמו שכתב לעיל על מחלוקתם: ולמאן דאמר אין לה שיעור למטן כו' ומתני' דקתני אחד מששים מדרבנן. משמע מזה דסובר שלמ"ד דיש לה

שיעור למעלה, אבל למ"ד דפאה יש לה שיעור למטה אה"נ דיש לומר דבראיית פנים בקרבן איירי, ולומר דאין להם שיעור דתנן במתני' בשיעור למעלה הוא דתנן.

(5) לפי מה שכתב הר"ש: ויתכן לומר שלא בא לומר בירושלמי שלא מיתוקם גמ"ח דמתני' בממונו למאי דפרשינן דמתני' איירי מדאורייתא. וכן בפירוש הרא"ש: אי נמי גמ"ח דמתני' מיירי גם בממונו מדאורייתא אלא שמפרש בירושל' תקנת חכמים שתקנו שאין לו לבזבז יותר מחומש. אין כאן ראייה, כיון שלא בא הירושלמי לומר דלא מתוקם גמ"ח דמתני' בממונו. ואף לפי דברי המהרש"ס, שהירושלמי בא לומר דלא מתוקם גמ"ח דמתני' בממונו, בכל זאת לפי מה שכתבו החוס' בחגיגה גבי ראיון שהבאנו אין מכאן ראייה, דיש לומר שהירושלמי לא אמר זה אלא למ"ד דפאה אין לה שיעור גם למטה, דלדידיה מתני' דקתני אין להם שיעור לא למעלה ולא למטה הוא דתנן, אבל למ"ד דפאה יש לה שיעור למטה ולדידיה אין להם שיעור דקתני במתני' הוא לאו דוקא באין להם שיעור מב' הצדדים, ואף באין לו שיעור רק בצד אחד קתני, וכמו דתני פאה אף שאין לה שיעור רק בצד שלמעלה, יש לומר דתני גם גמ"ח דממונו אף אם למעלה יש לה שיעור משום הצד שאין לה שיעור למטה, דלדידיה אף דבר שכזה יכול למתני וכמו שכתבנו לעיל בדעת המאירי. וא"כ אין מכאן קושיא על המאירי שביארנו לשיטתו דלית ליה כהר"ש והמהרש"ס, דאין להם שיעור דמתני' לא למעלה ולא למטה הוא דתנן, ומפרש קושית הירושלמי מעפר סוטה וכו' וכן מתרומה, רק ממה שאין להם שיעור למעלה, כיון שהוא מוקי קושית הירושלמי לאוקמי אף כתנא הסובר דפאה יש לה שיעור למטה וכמ"ש, ולדידיה תני אף דבר שאין לו שיעור רק למעלה, וגם בגמ"ח שפיר מיירי מתני' אף בגמ"ח דממונו, דנהי שיש לה שיעור למעלה אין לה שיעור למטה מדאורייתא.

וגוף פירושו של המהרש"ס בדברי הירושלמי, הדא דתימר בגופו אבל בממונו יש לו שיעור, משום דתנן בערכין מכל אשר לו ולא כל אשר לו, הוא פירוש מחדש, דלפי מה שמסיק ע"ז בירושלמי: ואתיא כיי דמיר ר"ש בן לקיש בשם רבי יוסי בן חנינא באושא נמנו שיהא אדם מפריש חומש מנכסיו למצוה. משמע דמשום זה הוא דיש לגמ"ח דממונו שיעור למעלה, משום שהוא רק עד חומש ויותר לא, וכדאיתא בכתובות נ, א באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, ואילו לפירושו של המהרש"ס מה שיש לגמ"ח דממונו שיעור למעלה הוא ממה דתנן בערכין כח, א מכל אשר לו ולא כל אשר לו, עיי"ש. וצ"ל שהמהרש"ס אינו גורס בירושלמי ואתיא כיי דמר, והיא מימרא חדשה בענין גמ"ח, אבל מה שאמר לעיל דגמ"ח דממונו יש לו שיעור הוא לא משום זו המימרא אלא משום מתני' דערכין.

ובפירושו של המהרש"ס תתישב קושית הגבורות ארי בתענית כד, א על דברי הרמב"ם שכתב בפיה"מ: ולא יתחייב ליתן יותר מחמישית ממנו לבר אם עשה כן ממדת חסידות. והקשה ע"ז הגבורות ארי מדברי הירושלמי אלו דמאי דוחקא דירושלמי לאוקמי לגמ"ח בגופו משום הא דבאושא הא אפילו בממונו אין לו שיעור למעלה דרשאי לבזבז כמו שירצה ומקבל עליו שכר כיון דאיכא משום מדת חסידות, והוה ל' לאוקמי למתני' בגמ"ח דממונו. אך לפי פירושו של המהרש"ס, דהא דלא מצי לאוקמי בגמ"ח דממונו שיש לה שיעור למעלה הוא לא משום השיעור של חומש משום הא דאושא אלא משום מתני' דערכין דחייב אדם לחוס על נכסיו ולא יתן כל אשר לו, לא קשה מידי. וא"כ י"ל דגם הרמב"ם יפרש כהמהרש"ס.

והחפץ חיים זצ"ל בספרו אהבת חסד, פרק י"ט, בהגהה המתחלת י"א, רמז לחרץ כן קושית הגבורות ארי מדעת עצמו עיי"ש, ולפירושו של המהרש"ס זה מועמס בגוף דברי הירושלמי.

שיעור למטן שיעור א' מששים הוא מדאורייתא, ובוה הוא דפליגי, אם שיעור א' מששים בפאה הוא מדאורייתא או מדרבנן, וכבר דיין כן מדבריו המל"מ בה' מתנ"ע, פ"א הט"ו⁶, וא"כ בפ"י דמתני' נמי פליגי, ומה שכתב הר"ש דלישנא דאין להן שיעור משמע דאין להן שיעור כלל בע"כ שהוא רק להתנא דאמר דפאה אין לה שיעור בין למעלה ובין למטה אבל להתנא דאמר שיש לה שיעור למטה צריך לומר כדברי התוס' בחגיגה דאין להן שיעור דקתני במתני' הוא אף באין להן שיעור רק למעלה, וכמו דתני פאה שיש לה שיעור למטה, ולישנא דאין להן שיעור על שיעור דלמעלה לחוד קאי, ומה שחידש המהרש"ס דאף לתנא דפאה יש לה שיעור למטה אין להן שיעור דקתני במתני' לא למעלה ולא למטה, היא דעת עצמו מה שא"א לומר כן לדעת הר"ש שנסתייע מלשונו בלישנא דאין להן שיעור.

והגר"א בשנות אליהו כתב: אלו דברים שאין להם שיעור וכו' פי' שאין להם שיעור מדאורייתא לא למעלה ולא למטה, הירושלמי פריך למה לא תנינן אפר פרה עפר סוטה ולמה לא תנינן רוק יבמה ולמה לא תנינן דם צפור של מצורע כו' משום דגם באלו אין שיעור לא למעלה ולא למטה ומשני לא תנינן מתני' אלא דברים שהוא מוסיף עליהם ויש בתוספתן מצוה ואלו אף ע"פ שהוא מוסיף אין בתוספתן מצוה כצ"ל, פי' לא חשיב במתני' אלא במה שכל המרבה ה"ז משובח ויש בזה מצוה אבל אפר פרה ועפר סוטה וכו' אין ברבוי שלהן מצוה, נמצא לא חשיב אלא מה שאין להן שיעור לא למעלה ולא למטה וכל המרבה הרי זה משובח, עוד פריך שם בירושלמי למה לא תנינן תרומה עמהן כו' פי' שקשה להירושלמי למה לא תנינן תרומה דהא תרומה נמי אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה מן התורה וגם יש בתוספתו וריבוי מצוה.

דברי הגר"א הם כדעת הר"ש דלא קתני במתני' אלא דברים שאין להם שיעור כלל לא למעלה ולא למטה. וקושית הירושלמי מתרומה מפרש דפריך דהא תרומה אין לה שיעור לא למעלה ולא למטה, ולא כהמאירי שמפרש דפריך משום דאין לה שיעור למעלה, ולפיכך

(6) ובמל"מ שם הקשה על הר"ש, ז"ל: וזה הוא דבר תימה דלא מצינו בשום מקום מי שיאמר דשיעור ששים לפאה יהיה מן התורה ולא ידעתי גם היכא רמיזא בקרא שיעור זה דששים. ודעת הגר"א היא כהר"ש וכתב בבאורו על הירושלמי כת"י א' וב': דפליגי אם הא דתנן במתני' אין פוחתין לפאה מששים הוא דאורייתא או מדרבנן. וקושיות המל"מ על הר"ש כבר יישב בפאת השולחן, סי' ד' ס"ק מ"ב, עיי"ש. אמנם המל"מ מתוך קושיותיו כתב: אשר על כן נראה לי אליבא דכ"ע שיעור ששים לא הוי כי אם מדרבנן, ועיי"ש מה שפירש במה שנחלקו התנאים.

ומדברי מהרש"ס: אלא דמתני' מדאורייתא קתני והני תנאי בתקנתא דרבנן הוא דפליגי, יש סיוע לדעתו של המל"מ, נגד הר"ש, דלכו"ע שיעור ששים לא הוי כי אם מדרבנן. ודעת הרא"ש היא ג"כ כדעתו של המל"מ, שכתב בפירושו על המשניות בספרו, „פי שנים“: ואם נתן פאה פחות מס' וחזר להוסיף עד ס' פליגי תנאי בירושלמי איכא מ"ד כיון דאין לה שיעור מן התורה כבר נפטר שדהו במה שנתן ומה שהוסיף אח"כ חייב במעשר ואיכא מ"ד אע"פ דאין לה שיעור מן התורה כיון דחכמים נתנו לה שיעור ואם נתן פחות מכשיעור אין עליו תורת פאה ליפטר ממעשר עד שישלים השיעור כו'. בדבריו אלו מפורש דעתו כדעת המל"מ דלכולהו תנאי השיעור ששים בפאה הוא מדרבנן, ומתוך כך המשך הרא"ש להקשות: ותימה הוא למה לא חששו חכמים דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב כו'. וקושיא זו קאי על המ"ד יש לה שיעור למטה, וכיון שהרא"ש סובר שגם לדידיה השיעור ששים הוא רק מדרבנן, ומה שחייב במעשר לדידיה על מה שנתן פחות מכשיעור הוא רק מדרבנן, הקשה למה לא חששו חכמים כו', ויבא מזה קילקול, ועיי"ש מה שתירץ [אבל להר"ש זה לא קשה כיון דסובר דלזה התנא שיעור ששים מדאורייתא א"כ לדידיה מדאורייתא חייב במעשר], והמגיחים שהעמידו דברי הרא"ש על הר"ש על המ"ד אין לה שיעור למטה טעו והעמידו דבריו שלא במקומם, כמפורש בפירושו בס' „פי שנים“ שלקחו דבריו משם.

לשיטתיה שפיר הוכיח להלן, שם בד"ה והביכורים, דע"כ השיעור ששונה במתני' דבכורים בתרומה הוא מדרבנן ואין לה שום סמך כלל, אבל לדעת המאירי שמפרש קושית הירושלמי בתרומה משום שאין לה שיעור למעלה, לאוקמי מתני' אף להתנא דפאה יש לה שיעור למטה ותני אף דברים שאין להם שיעור רק למעלה, אין להוכיח מקושית הירושלמי דאף להשיעור שבתרומה שום סמך כלל, ושפיר יש לומר כדעתו דהשיעור של ס' בתרומה בדברי נביאים ניתן בה, ויש לו סמך ורמז בדאורייתא, ובכל זאת מקשה דלתני תרומה משום שאין לה שיעור למעלה ויש בעשייתה מצוה, ומתריך שאף למעלה יש לה שיעור, וכמו שנתבאר.